

Viliam Klimáček

Horúce leto 68

MARENČIN PT

Viliam Klimáček

HORÚCE LETO 68

MARENČIN PT

*Kniha vyšla s podporou Literárneho fondu
a Ministerstva kultúry SR*

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

© Viliam Klimáček, 2011
© Marečnin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2011
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Ivan Kašaj, 2011
Design © Marta Blehová, 2011
Jazyková úprava Mária Caganová
267. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-8114-082-2 (viaz.)
ISBN 978-80-8114-082-2 (ePub)

Len jedno povojnové auto v ľudovodemokratickom Československu dostalo hrdé meno, pripomínajúce starobylý anglický rod.

Škoda Tudor. Tak ho pomenoval ľud. Vzhľadom pripomínalo nemotorného koňa v brnení, na ktorom chrabrí rytieri Albionu vyrážali do boja za Boha, kráľa a vlasť, hoci v kurze boli Stalin, Lenin a Marx.

Oblé a hlučné auto, potiace sa olejom, osrstené viac plechom než sklom. Miesto noblesy ťažkopádnosť, miesto výkonu hluk. Slovo dizajn ešte v móde nebolo a technológia pod kapotou mala k aristokracii tiež ďaleko.

Čas však prial prekvapeniam. Návrhári firmy Škoda stavili na miznúcu klasickú vzdelanosť národa a po svižnej Škode Octavii ďalší model nazvali Felicia.

Šťastná.

Elegantný kabriolet, ktorý žiaril na československom asfalte ako pomaranč na kope zemiakov.

K predstave šťastia v tej dobe patrila chladnička, práčka a televízor. Ale o nich mohli tisíce domácností iba snívať. Aj o akomkoľvek aute, nehovoriac o felícii. Vlastniť ju značilo byť výnimočný. Nie silovo ako politická špička, voziaca sa v sovietskych čajkách. A už vôbec nie ako okresná vrchnosť v domácich Tatrách 603. Tu šlo o esprit. Klub vodičov felície bol elitný neoficiálne. So žmurknutím.

Riadiť felíciu v júni 1968, keď sa začína tento príbeh, už nebolo také výnimočné ako pred pár rokmi. Ale stále to bolo auto, v ktorom sa mohol občan štátu, obohaného ostnatým drôtom, aspoň na chvíľu cítiť slobodný ako James Dean na Highway 66.

Alexander šoféroval rád. Nepotreboval pocit svetovosti, ktorý jeho auto zrkadlilo v očiach chodcov. Neprešiel deň, aby mu niekto nezamával. Odmával vždy. Patrilo to k slušnosti. Tradícia mávania v Alexandrovej vlasti bola dlhodobá. On bol z tých, ktorí pri mávaní nestoja na chodníku, ale prijímajú ho na sedadle limuzíny.

Alexander mal vysoké postavenie v jedinom československom podniku, ktorý vyrábala zdravotnícku techniku. Volal sa Sanola. Kolkokrát už sprevádzal po závode výnimočné osobnosti. Aj chirurga Barnarda, ktorý prvý na svete transplantoval ľudské srdce.

Bolo viac než jasné, že Šani, ako ho doma prezývali, si raz kúpi vozidlo, ktoré bude priťahovať dychtivé pohľady ako plameň sviečky nočné motýle. V krajine, kde bol na autá mnohoročný poradovník, musí bujniť korupcia. Šani však nikoho nepodplatil.

Len zariadil, aby nemocnica, v ktorej sa liečili pracujúci z automobilky, prednostne dostala nové respirátory, na ktoré čakala celá republika. Bumerang vďačnosti vzápätí priletel v podobe vozidla, ktorého fotky si stredoškólači lepili na stenu vedľa vzrušujúcich kriviek Brigitte Bardot. Svojím motorizovaným šperkom bol Šani výstredný ako orchidea na montérkach. Dráždil, hoci nemusel. Naznačoval odstup od kolegov, ale neprekážalo mu to.

Ďalej kariéru už robiť nechcel. Technický riaditeľ bol vrcholom jeho snáh a dobýjať ďalšiu päťtisícovku sa mu nežiadalo.

Kariérnych horolezcov sa okolo šplhalo aj tak dosť – otvárali dvere malých škodoviek, sadali do sedadiel dvojtaktných wartburgov či jazdili na jawách, všetci do jedného mali záhradku desať krát pätnásť metrov s hriadkami mrkvy a skorých zemiakov a ich deti sa vyučili za sústružníkov či predavačky.

Šaniho dcéra pred týždňom skončila medicínu. Mať úspešné dieťa v malom meste bolo zdrojom závidosti, o extravagantnom aute nehovoriac. Keď si vyšijete na zástavu svoj sen, prebudíte sa oveľa skôr, než stihnete zamávať.

Lenže Šani mohol snívať bezpečne. On nebol obyčajný smrteľník. Bol členom komunistickej strany. Bez červeného preukazu s hviezdíčkou sa v Československu nedala robiť ani poriadna kariéra, ani sa nedali naplno uplatniť svoje vedomosti. Keď musel Šani povedať „my komunisti“, placho zhltoľ „k“. Šani bol len „omunista“. Nedôveryhodný medzi prvými súdruhmi mesta. A prvý medzi nedôveryhodnými.

Nevedel dokedy. Fyzika taký jav nazýva vratká poloha a Šani, vzdialený len milimeter od pádu, za jeho oddaľovanie nevďačil postaveniu, ale skôr dobe, ktorá vošla do učebníc ako politické oteplenie.

Do neba je z gubernie vždy ďaleko. Kým obrodný föhn Pražskej jari 68 zavial až sem, zistil, že tu stále treskúco mrzne. V Starej Rude totiž bola spoločensky ešte len zima 65.

Ale navonok počasie nádherné. Aj preto mohol Šani v to nedeľné júnové ráno v košeli s krátkymi rukávami otvoriť garáž a vycúvať s felíciou von. Zakričal na manželku.

„Tak ideš, prosím ťa? Neprídeme ani do večera!“

„Zober si sveter.“

„Zatiahnem strechu.“

„Aj tak.“

Anna mu podávala žltočierny sveter, ktorý len včera dokončila. Kritickým zrakom pozrela, či niekde netrčí očko vlny.

Bol bez kazu. Potom preniesla pohľad na rodinné vozidlo. Ak predošlý bol láskyplným lúčom, pohádzajúcim kvitnúci púčik, tento bol bleskom, spaľujúcim na uhoľ.

To auto nenávidela. Nenávidela jeho skladáciu strechu. Nenávidela večný prievan. Felícia bol kapric jej manžela, ona by radšej mala starý nemoderný Tudor, ktorého sa pred rokmi zbavili, ale do ktorého nefúkalo.

Ako vyzerá žena, ktorá pri slove kabriolet pocíti úprimné znechutenie? Nechám to na vás. V románe zámerne vynechávam opisy postáv a krajiny. Preskakujem ich za vás. Vždy som ich ako čitateľ rýchlo preletel, a vás si predstavujem trochu ako seba, preto dúfam, že vám tá vata nebude chýbať.

Stačí vedieť, že Šaniho Anna má niečo po štyridsiatke, je o pár rokov mladšia než manžel, ktorý si práve zamračene oblieka pruhovaný sveter.

„Vyzerám jak osa.“

„Len si ho daj, bude fúkať.“

V Československu tých čias sa bežne háčkuje, štrikuje, batičuje a sem-tam sa v sektorových kuchyniach mihne i makramé.

Taliani podomácky robia cestoviny, Slováci umenie.

Pivné vrchnáčky zletujú do tvaru bubnujúcich zajacov, na stenu zavesia chemlonovú dečku s planúcim západom slnka, na poličku postavia lakovaný samorast, ktorý pri neúnavnej snahe potešiť sa z mála, ktorá je na život v krajine potrebná, pripomenie morskú pannu z Balatonu.

Anna a Šani vedú bežný ranný rozhovor, ktorým nedokážu zakryť údiv, že ich malá Petra má už za sebou drevenú škôlku, tehlovú školu, betónové gymnázium a mramorovú univerzitu a nedávno promovala na lekárskej fakulte a že ju práve idú odsťahovať z bratislavského privátu.

Štart.

„Chod' pomalšie, prosím ťa.“

„Nepredbiehaj.“

„Pusti ho. Jak sa tlačí.“

„Pozor na ten nákladák!“

„Videl si, že nemá stierače?“

Už druhú hodinu trvá monodráma Spolujazdec. Anna v role Winnie, namiesto po pás v piesku na sedadle felície, Šani ako beckettovský Willie, mlčiaci objekt partnerkiných slov, ktorý ju každú polhodinu obdaruje pohľadom, čo si ona vyloží ako úsmev, aby mala ozaj šťastný deň.

Diaľnica ešte neexistuje. Lievik, ktorým do Bratislavy priteká hustnuci prúd áut, sa volá medzinárodná cesta E 16, ale medzinárodné je na nej len to E. Úzka dvojprúdovka, na ktorej sa každé obehnutie stáva kaskadérskym výkonom, pretože čím pomalšie auto akceleruje, tým väčšmi rozplameňuje šoférovu hrdošť. Obiehať značí víťaziť. A obehnúť lesklú červenú felíciu bledomodrým trabantom z umelej hmoty značí dobiť si seba-vedomie aspoň na týždeň dopredu.

Občan Československa si frustráciu z republiky, z ktorej nevykľzne bez milosti úradov ani myš, môže vybiť troma spôsobmi – sexovať, kradnúť alebo predbiehať. Sexuje väčšinou doma, predbieha na asfaltke a kraadne najmä v práci.

Alexander, účinne spomaľovaný Annou, každú chvíľu zažíva šoférsky orgazmus iných, sprevádzaný silným trúbením. Patri sa dodať, že mu to je fuk. Po dvaapolhodinovej ceste, keď prešli cez desiatky miest a dedín, Šani prelomí mlčanie.

„Bratislava.“

Zápachom Dimitrovky ich mesto privíta skôr než dopravné značky. Čoraz častejšie sa za oknami mihajú plechové hviezdy, betónové kosáky a kladivá, striedané reklamou na mier a socializmus. Táto komodita sa propaguje žltým písmom na červených transparentoch, ktoré oživujú rozpadávajúce sa fasády

budov, za ktoré sa dnešok hanbí. Secesia a klasicizmus sú mu cudzie a viac než omietky a strechy palácov sanuje hospodárstvo, ktoré prejedá budúcnosť obyvateľov a ich detí.

Zazvoní električka a Šani spomalí.

Petra viac nechcela byť študentkou. Študentský život ju už nebavil. Trápila sa.

V prvom a druhom ročníku sa ešte združovala so spolužiakmi z krúžku, chodila s nimi do vinárni a zmeškávala posledné spoje, takže sa všetci vracali pešo, spievajúc nočným mestom. Boli z celého Slovenska a bývali na internáte.

Bavilo ju učiť sa. Vychutnávala latinské slová, ktoré jej v mozgu maľovali krásne obrazy, i keď znamenali bolestivé choroby. Skriptá boli semester za semestrom hrubšie a internát jej nedovolil sústrediť sa na ne. Hoci najväčší bohémovia spomedzi spolužiakov boli už dávno v rodných Topoľčanoch a Snine, masa, ktorá prepadla skúškovým sitom, delila svoje sily rovnako medzi štúdium a pitie. Bolo to zničujúce, ale kto znesie viac než mladí?

Alkohol bol marihuana socializmu a každý, kto má dvadsaťdva, si občas potrebuje zalietať. Ak mala doštudovať, musela sa z internátu odsťahovať.

Víkend čo víkend utekala k rodičom, najmä v zime. Petra a sneh, to bola láska na prvý pohľad. Bola vynikajúca lyžiar-ka a kopce nad Starou Rudou pokorila svojimi lyžami už ako deväťročná. Mohla byť špičkovou športovkyňou, lákali ju do juniorského družstva republiky, ale ona sa chcela športom iba tešiť a nie živiť. Nechcela hovoriť telom, vybrala si hlavu a urobila dobre.

Nemala dôvernú priateľku, len ahojkamarátky. Vo štvrtom ročníku už nerobila nič iné, iba sa učila. Spávala s vatou v ušiach, lebo dievčatá sa do noci chichotali. Neuveriteľne im liezla na nervy, a keď jej otec konečne vybavil privát, všetci si vydýchli.

Posledné dva ročníky prežila na Panenskej ulici 23. Študentský život už chcela mať za sebou tak rýchlo, že keď dostávala diplom, takmer ho dekanovi vytrhla z ruky. Aula preplnená rodičmi to pokladala za trému mladej doktorky a odmenila ju sympatizujúcim smiechom.

Len preč zo školy, čosi robiť. Šesť rokov je strašne dlhý čas, ak ste mladý a neviete čo s tým. Petra nevedela, čo chce, zato presne vedela, čo nechce. Už nechcela byť mladá. Zdalo sa jej vzrušujúce rýchlo dospieť, zabudnúť na skriptá, robiť v nemocnici a brať nočné služby do úmoru. A vo voľnom čase sa lyžovať.

Dva roky predtým spoznala Terezu, maturantku na Metodovej. Bola to dcéra domácich, u ktorých bývala. Petra milovala ich starý byt na druhom poschodí s výhľadom do evanjelickej záhrady. Nevedela pochopiť, že pre Ferdinanda, Terezinho otca a Šaniho priateľa, je už nepohodlný. No jedna vec je niekde bývať a druhá byť tam len na návšteve.

Storočná budova už mala svoje odžité. Lak na oknách poprasikal, omietka opadala, odkvapky zhrdzaveli a kúrilo sa uhlím. A hore viedli nekonečné schody. Tereza si nedokázala predstaviť, že by niekedy bývala inde. Ak bola Petre pomyselnou sestrou, ktorú si vždy priala mať, tak jej mama Mária dočasne nahradila Annu. K zástupnej domácnosti patrilo ešte Janko, desaťročný pozorovateľ, ktorý obdivne sledoval podnájomníčku, zavalenú knihami, a nečakane kládol otázky vyčítané z otvorených skrípt.

„Osteomyopatia?“

A vybehol z izby. Nebolo protikladnejších pováh ako Tereza Slnko a Petra Mesiac. Nebolo tam tichšie než na internáte, možno dokonca aj väčší hluk, veď v dvaapolizbovom byte zrazu

bývalo päť ľudí, ale vo vzduchu sa vznášala vôňa cennejšia než pašovaná voňavka z Viedne.

Tolerancia.

Z veľkého evanjelického kostola oproti otvorenému oknu, za ktorým sa dievčatá učili, znel organ. Nehral konkrétnu melódiu, hráč si iba rozcvičoval prsty. Keď sa rozohráva bubeník, máte chuť tancovať, ale keď organista, vchádzate do seba.

Petru vyrušil Terezin hlas.

„Tá záhrada mi vždy pripadala tajomná. A tá hudba... Zvláštna, slávnostná. Väčšia než ja. Myslíš, že je to preto, aby sa ľudia tam...“

Hodila hlavou k plotu, za ktorým sa prechádzali mladí kňazi.

„Aby čo?“

„Aby sa báli Boha?“

Petra mala svetonázor jasný už dávno.

„Ja neverím. Ako malej mi povedali, pozri, Petka, podľa jedných Boh je a podľa iných nie. Nebudeme ťa nútiť k ničomu, ak chceš chodiť do kostola, choď, nebudeme ti brániť.“

„A chodila si?“

„Raz. Bolo tam zima a vydýchaný vzduch. Otec to urobil rafinované. Dal mi akože voľnú ruku, ale sami s mamou nechodili. A nikdy nefajčili. Príklad je lepší než tisíc slov. Preto dnes nefajčím a neviem sa modliť. Ty čo?“

Tereza na ňu pozrela.

„Trochu.“

„Jak, trochu? Buď vieš, alebo nevieš.“

Tereza sa zadívala z okna na prechádzajúcich sa kňazov. Boli to ešte len študenti. Zamávala im. Oni odmávali a zahľadeli sa na ňu. Pokývali hlavou a pokračovali v prechádzke. Už viac do okna nepozreli.

„Ten čiernovlasý, vidíš? Ten sa so mnou dlho rozprával. Presvedčoval ma.“

„Čo?“

„Vysvetľoval mi všetko o náboženstve, ale ja som sa pýtala len na organ. Divné, nie?“

„On ťa balil?!“

Tereza sa zasmiala.

„Nejde ti trochu tá...“

Zaklonila hlavu a slabikovala zo skrípt.

„Gynekologie a porodníctví... na nervy?“

„Pokúšaš mladých farárov, moja, to je hriech.“

Petra vstala a išla sa napiť vody do kuchyne. Tereza si objímala kolená a jemne sa knísala.

„Náhodou, oni oslovili mňa. Vraj keď presvedčia zblúdenú ovečku, vykonajú strááášne, ale strááášne dobrý skutok.“

S každým ááá Tereza slastne zazívala.

„Čo sa tam vnútri deje? Tí ľudia spievajú s organom. Všetci spolu. Musí to byť pekné.“

„Nikdy si nebola v kostole?“

Tereza pokrútila hlavou.

„My sme židia.“

Tak Petra až tri týždne po presťahovaní na Panenskú pochopila, že býva v židovskej rodine. Ako Terezu kostolný organ, ju fascinovalo to tajomné, čo sa povrchno, no úprimne zo židovstva snažia pochopiť ľudia iných vyznaní. Otec jej raz pred spaním namiesto pravidelnej rozprávky hovoril, ako zo Starej Rudy odviezli všetkých židov do koncentračných táborov a po vojne sa žiaden z nich nevrátil.

Šani rozprával už dlho a leskli sa mu oči. Do zhasnutej spálne presvitala len pouličná lampa.

„Predstav si, Peťka, že by sme to boli my. Jedného večera nám

zabúchajú na dvere, zoberú ťa z postielky, mňa aj mamu vyženú v pyžame na ulicu, naženú nás do vagónov pre dobytok, týždeň nás vezú bez jedla, a keď prídeme na miesto, odtrhnú nás od seba a už sa nikdy nevidíme...”

„Otec, prestaň!“

Anna vyrástla na prahu ako búrkový mrak. Bola skutočne nahnevaná. Malá Peťa skrývala hlavu pod vankúš a posteľ sa otriasala plačom.

„Prečo to robíš?!”

Alexander pozrel na manželku a vzápätí objal plačúce perie. Dlho šepkal, ako ju nedá, ako sa nič nestane, ako to bolo dávno. Ale otcovská neha je ako železný pilník – rýchlo berie, no jemne nezarovná. Preto v tú noc spala pri dcére Anna a dieťa ju nechcelo pustiť, aj v spánku sa jej držalo ako kliešť. Petra nikdy otcovi nezazlievala, ako ju naučil, že najväčšie svinstvá sveta nesmú zostať zabudnuté.

Teraz sa strašne hanbila, že si nič nevšimla. Veď okrem pár maličkostí v sekretári privát vyzeral ako iné domácnosti. Každý piatok na obed cestovala k rodičom, a preto si nemohla všimnúť, že rodina ctí šábes. Hneď si spojila otcove slová, ktoré jej na začiatku povedal.

„Chodievaj každý víkend, nemôžeme ich toľko obťažovať.“

Pozrela na Terezu a tvár jej blčala.

„Prepáč... ja som taká blbaňa! Vleziem vám do bytu a nič nechápem!“

Tereza sa usmiala a pokrútila hlavou. Bola na hostí zvyknutá.

Keď sa v roku 1956 vzbúrili Maďari proti komunistickému režimu a Budapešť horela, ničená ruskými tankami, ich byt na Panenskej prichýlil tridsať utečencov. Nie naraz, postupne, ale trvalo pol roka, čo Tereza nemala detskú izbu, pretože v nej spali návštevy.

Jej otec si z koncentračného tábora odniesol nezlomné presvedčenie, že vždy treba pomáhať druhým.

„Tvoja izba je normálne tvoja, Terezka, ale ak je problém, musíme pomôcť.“

Podľa tejto železnej etiky tam nakoniec bývala aj Petra.

Malá Tereza všetko včas pochopila, bola vnímavá. Narástli jej neviditeľné tykadielka. Vedela, že je židovka, ale nechápala, čo to značí. Cítila, že je iná ako ostatné deti v škole. A že s niektorými si rozumie viac, pretože ich rodičia sa navzájom stretávajú. Vedela, že niektorí sú našinci a iní nie. Ale prečo je to tak? Nechcete veľa od detských tykadielok.

V päťdesiatych rokoch k nim často chodievali návštevy. Všetky rozprávali o politike. Dieťa sedelo medzi nimi. I keď nerozumelo pojmom, situáciu chápalo. Mali doma dvetisíc kníh, Mária bola redaktorkou vydavateľstva Pravda, nosila vzácne zväzky aj pre iných, prípadne ich požičiavala. Preto si Tereza listovala v knihách, ktoré jej rovesníkom ani nenapadlo vziať do rúk.

Raz v noci ju zobudil hluk.

V obývačke boli otcovi známi a upratovali knižnicu. Triedili zväzky, niektoré odnášali do pivnice, iné dávali z prvého radu dozadu a zakrývali ich chrbtami ďalších. Bol rok Slánskeho procesu, čas skrytého pogromu na židov komunistov. Štátna bezpečnosť robila nečakané prehliadky a vlastníctvo podozrivých spisov mohlo byť nebezpečné.

Kamarátkin otec bol počas procesu zatvorený v Justičnom paláci, v tej istej budove, kde neskôr aj legendárna vrahyňa Irena Čubírková, ktorá svojho druha spálila v peci na chlieb a jeho hlavu pohodila vo vlaku na toalete. Boli to časy, keď politického väzňa štát pokladal za horšieho než vraha. Malá Tereza si zvykla, že niekto zo známych vždy sedí. A že je určite nevinný. Ani jej nezišlo na um, že by rodinných priateľov trestali za krádež či ublíženie. Vedela, že ich väznia za slová.

Boli ho navštíviť v Leopoldove. Navonok bol úplne iný ako ostatní väzni. Tvárou, vystupovaním, pohybmi. To nebol človek, ktorý spáchal životný omyl, bol to muž, ktorý žil s pravdou. Dieťa vnímalo celožitovnú školu inakosti a dojmy sa jej vrývali do mozgu ako hieroglyfy do mramorovej platne.

Terezin otec riadil nákladnú dopravu na Hlavnej stanici. Koľajnice boli len o čosi menej strategické než armáda. Vozilo sa po nich všetko – ruda, uhlie, pšenica, zbrane. Každý omeškaný vagón bol dôvodom na vyšetrovanie. Robiť takúto prácu značilo žiť dvadsaťštyri hodín s pocitom, že vás ktosi pozoruje. Každú chvíľu mohlo prísť obvinenie z čohokoľvek.

Ferdinand bol komunista ako po vojne mnohí židovskí intelektuáli. Bolo logické patriť k sile, ktorá zastavila nacizmus. Skoro každá židovská rodina mala v širokom príbuzenstve aspoň jedného člena strany, pre istotu. Neverili už ničomu a nikomu, len svojim.

Z Terezy vyrástlo pekné dievča. Ale stále si pamätala tú noc, keď ako trinásťročná ležala v dievčenskej spálni školy v prírode.

Bolo ich dvadsať. Pred spaním im učiteľka skontrolovala poriadok, popriala dobrú noc a zhasla. Dievčatá chvíľu počkali, kým kroky za dverami nedozneli, a potom vyliezli z postelí. Kľakli si na drevenú podlahu a tajne sa modlili Otčenáš.

Tereza kľačala s nimi. Nechcela byť iná. Nemohla. Otvárala ústa a opakovala po nich, vždy neskôr a zakaždým nesprávne. Modlenie takto prebiehalo večer čo večer, vždy jedna predriekala nahlas a ostatné po nej. Raz sa na ňu zlomyseľne obrátilo jedno dievča.

„Čo keby sa nahlas modlila Tereza?“

Zachovala pokoj a odvrkla.

„Jasné, budem. Ale až zajtra.“

Ešte chvíľu znel tmou chichot a tlmený šepot. Všetky boli zvedavé, čo najobľúbenejšia spolužiačka zajtra večer urobí.

Pre istotu jej to zopakovali aj pri raňajkách, keď si na tácke niesla teplé mlieko a makový rožok.

„Budeš sa dnes modliť?“

Prikývla.

„Jasné.“

Odhryzala z rožka mechanicky, nevyjedla mak ako vždy. Telo jej zaplavoval teplý prílev paniky. Po raňajkách sa rozhodla. Oslovila učiteľa, ktorému dôverovala. Jedinému. Mával ich na fyzike. Povedala mu svoj problém, on sa na ňu pozrel a po nekonečne dlhej sekunde sa usmial a prikývol. Zobral ju na prechádzku.

Tam jej slovo po slove predriekal celú modlitbu a Tereza ju opakovala. A tak si večer mohla kľaknúť holými kolenami na dlážku voňajúcu olejom a istým hlasom hovoriť tie cudzie slová, ktoré sa zlievali do tajomných viet.

Vstúpila nimi na neznámy ostrov, na ktorom rástli čudné rastliny, pobehovali nikdy nevidené živočíchy a v nedostupnej výške krúžili hrozivé vtáky. Na ostrov nevošla bosými nohami. Prišla kolenačky.

„Otčenáš, ktorý si na nebesiach, posväť sa meno tvoje...“

Dokázala to, ale cítila, že také absurdné situácie už viac nechce zažívať, ak si má ďalej vážiť samu seba. Bola to len prvá skúška z mnohých, aké väčšina ľudí okolo nej nikdy nemusí podstúpiť.

Keď skončila modlitbu, vstala s otláčenými kolenami a zakryla sa pichľavou dekou. A tichučko, aby ju nikto nepočul, sa rozplakala. Cena za tykadielka.

Keď Anna s Alexandrom vošli do brány na Panenskej ulici, zarazili sa. Bol to krátky tunel, ktorý prechádzal budovou a ústil do záhrady. Na okamih sa im zdalo, že ulica je zaliata slnkom, kým dvor sa topí v súmraku.

Tunel viedol do inej dimenzie, kde bolo všetko naopak – svetlo, čas, bytie. Na jeho konci sa knísalo kyvadlo. Šani s Annou opatrne vykročili. Po pár krokoch čaro pominulo. Z dvora zaznel detský krik, preletela bodkovaná lopta a stromy rozkolísané vetrom prestali tieniť. Kyvadlo sa premenilo na lesklé vedro plné uhlia, ktoré sa ktosi pokúšal vytiahnuť nahor.

Šani žmurkol na Annu a oboma rukami chytil vedro. Lano sa naplo, ochablo a potom znova naplo.

„Héj! Pustíš to?!“

„Povedz heslo!“

Anna vykrikla skôr.

„Alexander!“

Matričný zápis manželovho mena používala vždy, keď bola pobúrená jeho detinskosťou. Otec rodiny! Inžinier! Skoro riaditeľ! Aj lano na okamih povolilo, akoby rozmýšľalo. Potom zhora zaznel zvučný hlas.

„Tisíc ihiel injekčných nech ťa do zadku pichá!“

Šani vedro pustil a oslobodené vystrelilo nahor tak rýchlo, až sa z neho vysypalo trocha uhlia.

„Niekedy ti nerozumiem, Alexander!“

Manželkine slová ho tak silno tlačili do chrbta, že na druhé poschodie vyšiel za pár sekúnd. V otvorených dverách ho už čakal Ferdinand.

„No to som si mohol myslieť. Nazdar, výrobca klystírov.“

„Ahoj, posunovač vagónov.“

Ferdinand zložil vedro z kladky. Týmto jednoduchým strojom ťahával aj nákupy.

„Ty kúriš v júni?“

„Predstav si, varíme.“

„Ahoj, tati, mami!“

Petra bozkom zrušila jemné invektívy, ktorými sa obaja bývalí spolužiaci radi obdarúvali ako prezidenti čestnými doktorátmi. Ich zlomyseľnosti boli rovnako neškodné ako spomínané tituly. Ferdinand oddychoval. Vytiahnuť uhlie ho celkom zmorilo.

„Čo ti je, Ferdo?“

Len hodil rukou.

„Ozaj, kde je Tereza?“

Byt na okamih stíchol. Aj hodiny, čo mali ručičky v tvare tenkej a hrubej ceruzky, prestali kresliť čas.

„Odišla, rozumieš? Ani nedorobila druhý ročník! Chýbajú jej skúšky, preložila si ich na leto a odišla s partiou.“

„Stanuje?“

„Je v Izraeli.“

Tereza sa dostala do skupiny študentov, ktorú zvolal Ladislav Mňačko. Spolu s manželkou vymysleli, aby mládež z Československa, židia aj ostatní, spoznali Izrael, aký naozaj je. Zorganizovali pre nich letnú brigádu v kibuce a nadšená Tereza si okamžite začala vybavovať formality, aby mohla cestovať. Odvtedy ich nazývali Mňačkove deti.

Bol jún 1968, formality sa vybavili ľahko ako nikdy, krajinou vial teplý obrodný vietor, všetko sa zlepšovalo, napĺňalo náde-

jou. Tereza uprosila rodičov, že na chvíľu preruší druhý ročník na filozofickej fakulte, že to za výlet stojí, dostane sa do miest, kde nikdy nebola a kam predsa patrí, nevie či pocíti korene, ale vidieť to musí, postáť si pri Múre nárekov, uvidieť púšť, postaviť sa pod slnko visiace priamo nad hlavou a vidieť najslanšie more na svete, Mŕtve.

Už kým hovorila, Ferdinand vedel, že jej nebude brániť. Miloval ju láskou, akú vedía dcéram preukazovať len otcovia. Terezka, nádej rodiny, výborná študentka, stred toľkých vesmírov, okolo ktorého sa rútia rozmazané tváre priateľov a známych či iba náhodných telies, ktoré sa znenazdajky ocitli v jej príťažlivom poli a už neleteli ďalej, spokojné s osudom obežníc.

„Ideme?“

Petra sa snažila zachrániť trápnu situáciu. Alexander pokrútil hlavou.

„Chcem sa ešte niekde zastaviť...“

„Vláčiky, čo?“

Tí dvaja mali karty rozdané presne naopak. Humánny odborník na zdravotnícku techniku Šani miloval modelovú železničku a racionálny železničiar Ferdo zasa literatúru.

„Ty, neuraz sa, Ferdo, každý deň si pri vlakoch... teba to ani za chlp nezaujíma?“

„To je práca. Práca baví človeka ináč.“

„Nikdy si nechcel zbierať modely?“

„Preskočilo ti? Už si niekedy videl, aby si baník po šichte išiel oddýchnuť do bane?“

Šani mal doma modelovú krajinku, ktorá zaberala pol spálne. Svetili na nej semaforey, hadili sa tunely a štukali výhybky. Celý zložitý mechanizmus najprv po kúskoch kupoval malej Petre k Vianociam, až kým sa Anna nevzbúrila.

Odvtedy začal dcére dávať pod stromček macov, vypchatých

trávou, a spoločenské hry Kloboučku hop či Elektrická násobilka. Vianočný vláčik si kupoval sám, ale nerozbalil ho, aby mal nejaké prekvapenie. Vždy ho obradne podal manželke.

„Veď vieš.“

Anna vláčik prebalila do vianočného papiera. Svoje darčeky si tiež vyberala sama, ale pre zmenu ich balil Šani. Na tom trval. Po koledách z poškrabanej platne si balíčky vymenili. Bola kapustnica, bol vyprázaný kapor, bol zemiakový šalát. Na Štedrý večer pravidelne počúvali hudbu, sediac v kreslách so zatvorenými očami. Púšťali si Eugena Onegina, maminu obľúbenú operu. Raz Anna, raz Šani, raz Petra sa mimovoľne pozreli na ostatných, akoby sa chceli uistiť, že sú na svojich miestach. A opäť zatvorili oči.

Monsieur Tricquet spieval o krásnej Tatiane. Ponorení do jeho tenoru nikto netušil, že Vianoce roku 1967 sú posledné, ktoré trávajú spolu.

OBSAH

Prvý obraz: ASFALT	5
Druhý obraz: PRIVÁT	11
Tretí obraz: OTČENÁŠ	16
Štvrtý obraz: TUNEL	20
Piaty obraz: PANELÁK	24
Šiesty obraz: VINICA	28
Siedmy obraz: MODRA	35
Ôsmy obraz: TURBÍNA	40
Deviaty obraz: MASARYK	43
Desiaty obraz: MOTORČEK	49
Jedenásty obraz: SRDCE	53
Dvanásty obraz: JAZERO	56
Trinásty obraz: TANKY	60
Štrnásty obraz: VÁPNO	68
Pätnásty obraz: HRUŠKY	73
Šestnásty obraz: RÁDIO	78
Sedemnásty obraz: KUFRÍK	84
Osemnásty obraz: VŠI	90
Devätnásty obraz: GAŠTANY	96
Dvadsiaty obraz: PÁSKA	104
Dvadsiaty prvý obraz: STOKA	108
Dvadsiaty druhý obraz: BALÍK	115
Dvadsiaty tretí obraz: BATÉRIA	119

Dvadsiaty štvrtý obraz: MAPA	125
Dvadsiaty piaty obraz: SNEH	131
Dvadsiaty šiesty obraz: LIETADLO	135
Dvadsiaty siedmy obraz: OSTATNÍ	141
Dvadsiaty ôsmy obraz: AMERIKA	147
Dvadsiaty deviaty obraz: OTTAWA	158
Tridsiaty obraz: HAIFA	167
Tridsiaty prvý obraz: ANGLIJCI	173
Tridsiaty druhý obraz: BAMBUS	179
Tridsiaty tretí obraz: OTEC	185
Tridsiaty štvrtý obraz: ZRADA	193
Tridsiaty piaty obraz: TORONTO	202
Tridsiaty šiesty obraz: STOLIČKA	208
Tridsiaty siedmy obraz: FOTOGRAFIE	215
Tridsiaty ôsmy obraz: KRAJINKA	221
Tridsiaty deviaty obraz: TÝŽDEŇ	228
Štyridsiaty obraz: UNIVERZITA	234
Štyridsiaty prvý obraz: PRÍLETY	241
Štyridsiaty druhý obraz: KOSÁK	247
Štyridsiaty tretí obraz: HOSTĚ	254
Štyridsiaty štvrtý obraz: PROMÓCIA	262
Štyridsiaty piaty obraz: SEVER	267
Štyridsiaty šiesty obraz: JEŽIŠKO	272
Štyridsiaty siedmy obraz: DIVOČINA	277
Štyridsiaty ôsmy obraz: BRADA	282
Štyridsiaty deviaty obraz: REFRÉN	286
Päťdesiaty obraz: ŠŤASTIE	289
Podakovanie	292

Viliam Klimáček
HORÚCE LETO 68

Obálku navrhol Ivan Kašaj
Grafická úprava a sadzba Marta Blehová
Redakcia textu a jazyková úprava Mária Caganová
Vydalo vydavateľstvo Marenčin PT, spol. s r. o.
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
v roku 2011 ako svoju 267. publikáciu
Prvé vydanie
Tlač Finidr, s.r.o., Český Těšín

ISBN 978-80-8114-082-2 (viaz.)

ISBN 978-80-8114-082-2 (ePub)